

УДК 336.148

О.А. ЄВТУШЕВСЬКА

Київської державної академії водного транспорту ім. гетьмана П.К. Сагайдачного

**СУБ'ЄКТИВНІ ТА ОБ'ЄКТИВНІ СТОРОНИ ВИДІВ ФІНАНСОВОГО
КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Досліджено питання розвитку основних видів контролю, що застосовуються на підприємствах України. Висвітлено основні недоліки та шляхи вдосконалення таких видів контролю, як державний, внутрішньогосподарський, аудиторський та суспільний.

Ключові слова: фінансовий контроль, класифікація фінансового контролю, аудит, суб'єкт фінансового контролю.

Постановка завдання

Сучасний етап розвитку України характеризується тенденціями зміцнення державної влади, підвищенням ролі держави в системі управління економікою, посиленням боротьби з корупцією і правопорушеннями в економічній сфері. У цьому зв'язку об'єктивно зростає значення і роль фінансового контролю.

Значення фінансового контролю виражається в тому, що при його проведенні перевіряються, по-перше, дотримання встановленого правопорядку, в процесі фінансової діяльності органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, громадянами і, по-друге, економічна обґрунтованість і ефективність здійснюваних дій.

Таким чином, він виступає важливим способом забезпечення законності і доцільності проведеної фінансово – господарської діяльності.

Протягом останнього часу вичерпні дослідження причин незадовільного стану фінансово-господарського контролю в Україні здійснювали такі вчені, як: М.Барабаш, Ф. Бутинець, В. Бурцев, М. Каленський, М. Ніконович, В. Максимова, В. Мельничук, І. Стефанюк, А. Мамішев, Л.Сухарева, В.Федосов, В.Шевчук.

Н. Вейцман був першим, хто провів дослідження недоліків фінансово – господарського контролю [1]. М.Білуха визнавав наявність не фінансового, а фінансово-господарського контролю, який на його думку, досліджує фінансово-господарську діяльність підприємства у сфері виробництва, обміну і споживання суспільно-необхідного продукту [3]. На жаль, питання наявності недоліків різних форм фінансового контролю, лишається не вирішеним і є актуальним сьогодні.

Метою статті є дослідження видів контролю з метою виявлення їх недоліків та шляхів їх усунення.

Результати та їх обговорення

Фінансовий контроль вирішує складні та різноманітні завдання в різних сферах економічного життя суспільства і на різних рівнях господарського управління, що зумовлює певні вимоги до його організації. В залежності від суб'єктів, які здійснюють фінансовий контроль розрізняють державний, внутрішньогосподарський, громадський і незалежний (аудиторський) фінансовий контроль.

1. Державний фінансовий контроль.

Державний фінансовий контроль реалізується через загальнодержавний і відомчий. Проведення загальнодержавного фінансового контролю покладено на органи державної влади і управління. Він спрямований на об'єкти, що підлягають контролю незалежно від їх відомчої підпорядкованості. Відомчий фінансовий контроль проводять контрольно-ревізійні відділи міністерств і відомств. Об'єктом останнього є фінансово господарська діяльність підвідомчих підприємств, установ [6].

Основними недоліками є: відсутність єдиної концепції контролю, недотримання принципу гласності контролю, відсутність єдиної методологічної та методичної бази контролю, що ускладнює досягнення його мети.

Також, у переважній кількості законодавчих та нормативно правових актів, що регулюють питання державного контролю, має місце невідповідність між функціями, повноваженнями і завданнями таких фінансових органів, як: Міністерство фінансів, Державна податкова інспекція, Державна фінансова інспекція, Управління державного казначейства та Фонд держмайна.

Все це призводить до зростання фінансово-економічних злочинів вчинених у сфері зовнішньоекономічної діяльності [2].

Підвищення ефективності державного контролю стане можливим за умови розроблення та затвердження Плану заходів із координації суб'єктів державного контролю, що мінімізує дублювання контрольних заходів; вдосконалення теоретичних основ фінансово-господарського контролю; розроблення Концепції державного фінансового контролю, що призведе до створення цілісної системи державного контролю; розроблення нових нормативно-правових актів з включенням функціональних обов'язків й механізмів взаємодії різних суб'єктів контролю; розроблення та створення бази про фінансово-господарські правопорушення для суб'єктів державного контролю з метою ефективної координації органів державного контролю.

2. Внутрішньогосподарський фінансовий контроль.

Внутрішньогосподарський фінансовий контроль здійснюється штатними контролерами – ревізорами, внутрішніми аудиторами, керівниками і співробітниками відділів управління підприємств, а також посадові особи інших підрозділів відповідно до покладених на них службових обов'язків. Об'єктом внутрішньогосподарського контролю є фінансово-господарська діяльність того самого підприємств та його структурних підрозділів (цехів, дільниць, відділів, відділень) [7].

Внутрішньогосподарський контроль можна поділити на оперативний (поточний) і стратегічний. Оперативний проводиться безпосередньо головним бухгалтером в процесі здійснення господарсько-фінансової діяльності за допомогою визначеної організації бухгалтерського обліку та контролю за рухом грошових коштів.

Підпис головного бухгалтера є обов'язковим реквізитом на всіх грошових документах. Головний бухгалтер відповідає за дотримання фінансової дисципліни на підприємстві. Стратегічний фінансовий контроль передбачає розробку оптимальних рішень по ефективному використанню фінансових ресурсів та забезпечує економічну ефективність і максимізацію прибутку.

Основною проблемою виступають наступні фактори : відсутність зовнішнього нормативного регулювання питань створення і функціонування системи контролю, що потребує стандартизації його на підприємстві, неоднозначність трактування елементів контролю при застосуванні системного підходу, різнохарактерність показників економічної ефективності контролю, які наводяться в існуючих методиках, що ускладнює їх використання на практиці. Для підвищення ефективності системи внутрішньогосподарського контролю необхідно: з метою вдосконалення організації контрольної діяльності розробити методику оцінки ефективності внутрішньо - господарського контролю на підприємствах різних форм власності; з метою забезпечення незалежності контролю - регламентувати обов'язкову підпорядкованість органу внутрішньогосподарського контролю першому керівнику підприємства чи його власнику; з метою недопущення дублювання функцій бухгалтерського обліку й контролю - забезпечити впровадження стандартизацію діяльності органів внутрішньогосподарського контролю .

3. Суспільний (громадський) фінансовий контроль.

Суспільний фінансовий контроль виконують групи людей, окремі фізичні особи (фахівці) на основі безоплатній основі. Об'єкт контролю залежить від конкретного завдання, поставленого перед перевіряючими. Основним недоліком при проведенні даного виду контролю виступає : слабкість інституту громадського суспільства, що не дає змоги належним чином реалізувати їхній потенціал щодо демократизації контролю та відсутність громадської експертизи проектів нормативно-правових актів, концепцій і програм із питань господарського контролю. Для підвищення ефективності системи суспільного контролю необхідно забезпечити проведення суспільних (громадських) експертиз нормативно – правових актів, програм, що в результаті призведе до створення необхідної соціальної основи для доцільного запровадження засад державної регулярної політики у сфері господарської діяльності. Також, ефективним методом буде залучення засобів масової інформації до проблем контролю, а саме проведення публікацій з наступним обговоренням проектів і законодавчих актів, стандартів господарського контролю. Створення експертних громадських рад при органах виконавчої влади, що діють у сфері контролю призведе в подальшому до позитивного результату. Незалежний фінансовий контроль проводять аудиторські фірми і служби.

4. Банківський нагляд.

Банківська система кожної країни посідає одну з найважливіших ролей в ринковій економіці. Існує двосторонній взаємозв'язок між функціонуванням економічної і банківської системами. Так, як банки є невід'ємними елементами інфраструктури сучасного суспільства, то і нагляд за банками має велике значення.

5. Аудиторський контроль.

Аудиторський контроль є новим видом фінансового контролю. Аудиторський контроль - незалежний фінансовий контроль. Його можуть проводити як окремі фізичні особи, які пройшли державну атестацію та зареєстровані як підприємці-аудиторів, так і аудиторські фірми (у тому числі іноземні). Після отримання ліцензії на право здійснення аудиторської діяльності вони включаються до Державного реєстру аудиторів та аудиторських фірм. Основними завданнями аудиторського контролю -

встановлення достовірності бухгалтерської і фінансової звітності та відповідності проведених фінансових і господарських операцій вимогам діючих нормативно-правових актів. Послуги аудиторських фірм є платні. Як правило, відносини аудитора (аудиторської фірми) з клієнтом оформляються договором. Результат аудиторської перевірки оформляється у вигляді висновку аудитора (аудиторської фірми). Цей документ має юридичну силу для всіх юридичних і фізичних осіб, державних і судових органів.

Розрізняють чотири варіанти аудиторських висновків:

- висновок без зауважень;
- висновок із зауваженнями (застереженнями);
- негативний висновок;
- відсутність висновку.

Виділяються два види аудиту – зовнішній і внутрішній.

Внутрішній аудит здійснюється внутрішньою аудиторською службою, що функціонує як на рівні центрального керівництва фірми, так і на рівні філій, дочірніх компаній .

Внутрішній аудит має за мету підвищення ефективності управлінських рішень щодо вдосконалення фінансової та господарської діяльності підприємства з метою максимізації рентабельності і прибутку. Завданням внутрішнього аудиту є: перевірка дотримання принципів і правил бухгалтерського обліку при підготовці щорічної звітності; опрацювання рекомендацій зовнішніх аудиторів; консультування керівництва фірми з усіх питань фінансової стратегії підприємства; перевірка своєчасності, надійності і точності фінансової інформації, підготовленої для керівництва філіями центральних органів; аналіз адекватності та ефективності заходів щодо забезпечення схоронності активів, виявлення резервів економії ліквідних засобів; визначення ефективності фінансово-господарської діяльності фірми та філій [8]. Зовнішній аудит виконують спеціальні аудиторські фірми за договором з державними податковими та іншими органами, підприємствами, іншими користувачами – банками, іноземними партнерами, акціонерами, страховими товариствами та т.п. Основним їх завданням є встановлення достовірності фінансової звітності об'єктів, що перевіряються, а також розробка рекомендацій щодо усунення наявних недоліків у діяльності госпорганів, поліпшенню їх фінансово-господарської діяльності.

Для досягнення поставлених завдань і цілей аудиторські фірми здійснюють: фінансові експертизи; перевірки і ревізії фінансово-господарської та комерційної діяльності підприємств і організацій; контроль за правильністю визначення доходів, які підлягають оподаткуванню; запобігання їх заниження та можливості уникнення стягнення штрафних санкцій; консультування з питань організації обліку і управління, складання звітності, проблем оподаткування; перевірку правильності й ефективності внутрішнього фінансового контролю та аудиту. В цілому область аудиторських послуг дуже значна. До неї можна віднести також: постановку і організацію бухгалтерського обліку; підготовку документів, необхідних при створенні спільних підприємств і акціонерних товариств; посередництво при укладенні торгових угод; попередній і наступний контроль за укладеними договорами та контрактами;

сприяння вітчизняним та іноземним партнерам при переговорах про співпрацю, засновництві, роз'яснення питань фінансово-банківського, податкового, страхового та інших видів законодавства і т.д.

Аудиторський фінансовий контроль знаходиться в процесі розвитку. Його сфера діяльності буде розширюватися по мірі зміцнення цивілізованих ринкових відносин в країні, підвищення кваліфікації співробітників аудиторських служб та зростання попиту на їхні послуги з боку приватних фірм і корпорацій з метою зниження фінансових ризиків в умовах зростаючої конкуренції. Основним недоліком залишається проблема незалежності аудиторів та недостатній рівень об'єктивності аудиторських висновків. Для підвищення ефективності проведення незалежного аудиторського контролю є запровадження принципу ротації аудиторських фірм для підприємств із метою забезпечення об'єктивності аудиторських висновків. Також, невід'ємною частиною має стати перехід від адміністративного механізму регулювання аудиту до економічного.

Висновки

Фінансовий контроль поділяється на види залежно від взаємовідносин суб'єкта й об'єкта контролю (зовнішній, внутрішній) та відносно суб'єктів контролю й характеру контрольної діяльності (державний, незалежний). Проте, при цьому державний контроль виокремлюється в сфері державної влади, незалежний – у сфері громадського суспільства, тобто результати вищевказаних контрольних заходів призначені лише для прийняття рішень у даних сферах. Тому, поділ контролю на види в залежності від суб'єктів від його здійснення потребує уточнення.

Список використаної літератури

1. Вейцман Н.Р. Хозяйственный контроль // Экономическая энциклопедия. Промышленность и строительство / Н.Р. Вейцман. – М.: Советская энциклопедия, 1965. – С.701 – 703.
2. Стан та структура злочинності в Україні [Електронний ресурс] / за даними інтернет сайту Міністерства внутрішніх справ України. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua> – Назва з титул. екрана.
3. Білуха Н.Т. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту. – К.: Вища школа, 1994. – 364.
4. Шевчук В.О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології). – К.: Київський державний торговельно-економічний університет, 1999 – 370 с.
5. Внутрішньовідомчий фінансовий контроль. /Під ред. К.К.Якуненка. – К.: Техніка,1975. – 225 с.
6. Басанцов І.В. Державний фінансовий контроль: регіональні аспекти. Монографія. – К.: Видавничий дім «Корпорація», 2006. – 234 с.
7. Бутинець Ф. Ф., Виговська Н.Г., Малюга Н.М. Контроль і ревізія. – Житомир, 2000 – 541 с.
8. Роль внутрішнього аудиту в системі внутрішнього контролю / Тетяна Каменська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010.

Стаття надійшла до редакції 28.02.2013

Субъективные и объективные стороны видов финансового контроля в условиях глобализации

Евтушевская О.А.

Киевской государственной академии водного транспорта им. гетмана П.К. Сагайдачного

Исследованы вопросы развития основных видов контроля, применяемых на предприятиях Украины. Освещены основные недостатки и пути совершенствования таких видов контроля, как государственный, внутрихозяйственный, аудиторский и общественный.

Ключевые слова: финансовый контроль, классификация финансового контроля, аудит, субъект финансового контроля.

Subjective and objective parties kinds of financial control in the context of globalization

O. Evtushevskay

Kiev State Academy of Water Transport them. Hetman PK Sagaidachnogo

The question of the main types of controls used in the Ukraine. The basic shortcomings and ways to improve these types of control as a public, internal, and common audit.

Keywords: financial control, the classification of financial control, audit, an audit.